

Agata Ingarden: Rozhovor k výstavě Optimalizované bajky o dobrém životě

Otázky: Daniela a Linda Dostálkovy, Marek Pokorný

Překlad: Kateřina Danielová

Agata Ingarden odpovídá na otázky související s dobrým životem, wellbeingem a konflikty, které toto téma v současnosti způsobuje.

Umělkyně se účastní výstavy Optimalizované bajky o dobrém životě (22/9/2022–1/1/2023) v PLATO.

„Neexistuje snad již nikdo, kdo by neměl žádný volný čas. Kancelář není stálým útočištěm a neděle se staly institucí. V těchto úžasných hodinách volna by tedy měl mít každý v zásadě možnost se skutečně nudit. Ale i když lidé nechtějí nic dělat, něco se jim stane: svět se postará o to, aby nenašli sami sebe.“ (Henri Lefebvre, Kritika každodenního života, 2014). Mohla byste popsat, jak nakládáte se svým volným časem?

Můj minulý projekt Dům se týkal hledání nudy. Hodně přemýšlím o pracovní době a prostoru pro práci v kontrastu k „volnému času“ a domácímu prostředí, respektive o tom, jak obojí splývá dohromady. Vyvíjím velké úsilí, abych pro sebe mezi těmito dvěma věcmi našla rovnováhu a přišla na to, jak odpočívat, což je víc než jen nezbytný požadavek, aby byl poté člověk výkonnější. Jsem lehce hyperaktivní, a tak se nutím k nečinnosti a snažím se v sobě pěstovat pocit, že nemusím nic dělat, že si můžu dovolit prostě jenom být. Někdy mi to vydrží i dvacet minut!

Nástrojem výstavy, který nabízíme jako jakýsi podpůrný prvek, je žánr bajky. Jde o vyprávění, které snad poněkud mechanicky poučuje a poskytuje návod na dobrý život, obvykle ve snaze vnutit čtenáři pravdy a ctnosti daného společenského řádu. Už jen samo ztotožnění člověka se zvířetem a jeho zjevná nadvláda nad ním přirozeně nabízí řadu kritických a

nezodpovězených otázek. Kdo si koho či co podřizuje, kdo se o koho stará a především kdo je zde definován jako nezávislý subjekt, to vše je předmětem zkoumání. Dokázala byste se vcítit do nějaké vámi smyšlené bajky? Kdo nebo co by bylo jejími protagonisty?

Líbí se mi metafora ze světa mravenců. Jde o bajku, v níž mravenci diskutují o existenci lidí. Někteří říkají, že existují a jsou pro mravence užiteční, jiní tvrdí opak a další trvají na tom, že lidé neexistují. Mravenčí svět se proto rozpoltí, konají se protesty, pochody s malinkými transparenty, mravenci vyhrávají volby na základě svého přesvědčení; časem se rozpoutají bratrovražedné války, formují se různá hnutí i manifesty a představy o tom, jak si lidé budují své rodiny a svá mraveniště. Nakonec jde kolem nějaký člověk a celé mraveniště rozšlape, aniž si toho vůbec všimne...

Už nějakou dobu pracuji na narativu Domu snů, je to imaginární software generující reálnou simulaci pro skupinu spících postav zvaných Motýlí lidé. Systém zřejmě kontroluje jiná skupina postav nazvaných Emocionální policie (EmoPolis) a jeho údržbu zajišťuje další skupina lidí trpících nespavostí, Goblinové (Šotci), kteří vypadají stejně jako Motýlí lidé. Ti – někdy samostatně, jindy spojení do jediné postavy – zkoumají hranice svého těla, emocionálních stavů a komunikace prostřednictvím tance či neorganizovaného pohybu v rámci čehosi, co vypadá jako systém vybudovaný z jedné místnosti, množství chodeb a výtahů s kabely vyplněnými hlínou v budově, z níž vyrůstají houby a rostliny. Celý program je poháněn jejich snažením a energií, a to i když se snaží vzbouřit a vymanit se ze systému, který také nějakým způsobem udržuje jejich tělesné funkce a existenci. Kde a kdo jsou EmoPolis, není jasné, ale postavy o tom později debatují. A jaká myšlenka se skrývá za Domem snů, který postavy uspává? Možná právě idea nedosažitelného „dobrého života“.

Jsou vaše každodenní rutina a zdravý životní styl neustále pronásledovány nezdravými rituály? Pokud ano, mohla byste některé z nich uvést?

Mám dojem, že můj nezdravý životní styl je poznamenán zdravými rituály (sport, zdravá strava, meditace). K mým nejvýraznějším neřestem patří, že chodím hodně pozdě spát, dívám se na anime a ve tři ráno si vařím těstoviny. Taký mívám občas období, kdy nemůžu být bez cigaret.

Kniha americké kulturní teoretičky Lauren Berlantové *Krutý optimismus* (2011) pojednává o destrukci našich kolektivních představ o životě. Tzv. krutý optimismus je podle autorky něco, po čem toužíme a co je ve skutečnosti překážkou našeho rozkvětu. Berlantová také tvrdí, že „tam, kde nástroje, na nichž jsme závislí, abychom dosáhli dobrého života – záchranná síť, jistota zaměstnání, meritokracie, dokonce i trvalá intimita v našem romantickém životě –, zdegenerovaly do fantazií, které mají stále menší vztah k tomu, jak lidé mohou žít. Jak touha po určité představě dobrého života 20. století – v poválečném období –, kdy žijeme v přesvědčení, že pokud člověk dostatečně tvrdě pracuje nebo splňuje určité podmínky, může dobrého života dosáhnout, často brání lidem podniknout kroky nezbytné k ochraně vlastních zájmů; představit si jinou možnou budoucnost.“ Můžete odhalit své osobní nedosažitelné představy o dobrém životě?

Žít v soběstačné udržitelné komunitě s přáteli někde v přírodě a každý den jíst brambory s máslem, smetanou a pažitkou.

Vybíráme si svůj životní styl, nebo jsme jím vybíráni?

Chtěla bych věřit, že máme možnost volby a dostatek vůle, abychom si vytvořili životní styl, který nám bude vyhovovat.

Soukromí dnes znamená zůstat off-line. Je čas u obrazovky něco, co máte plně pod kontrolou?

Omezení doby strávené u monitoru obvykle ignoruji. Ale mám ho na telefonu nastavené na deset minut denně. Unavuje mě být pořád na příjmu. Mým snem jsou prázdniny bez telefonu.

Německá teoretička umění Isabelle Graw (*In Another World: Notes*, 2014–2017) tvrdí, že „jedna z podmínek neoliberalismu je, že trh zasahuje do oblastí, které byly dříve považovány za ‚soukromé‘, a tedy chráněné před jeho hodnotící logikou – jako je tělo, zdraví, sociální vztahy – a činí i tyto oblasti předmětem ekonomické optimalizace. Naše nejnítějnější životy

– naše koníčky, vztahy a těla – se pak v podstatě stávají středisky nákladů. Pokud se nám je nepodaří optimalizovat, cítíme se znevýhodnění. Blahobyť tak nahrazuje morálku, ale zdaleka nás nenaplňuje energií, nýbrž vytváří svou vlastní tyranii. Když se totiž cílem stane sebezdokonalování, vede přirozeně k narcismu. Pracujete efektivně, vyděláváte dost peněz, jíte správně, cvičíte dostatečně? Optimalizujete se?“

Myslím, že se všichni snažíme sami sebe optimalizovat, snažíme se být něčím jako nejlepší verzí sama sebe. Bráním se tomu, abych se cítila nějak extra nebo naopak nějak nedostatečně, protože to předpokládá určitý ideál. Snažím se dosáhnout pocitu, že toho dělám akorát dost.

Volná činnost stojí zcela vědomě mimo „běžný“ život jako něco „neseriózního“ a zároveň pohlcujícího, bez časových a prostorových hranic – a především bez vidiny zisku. Vzhledem k tomu, že práce umělce je často mylně vnímána jako volná činnost, trávíte svůj volný čas skutečně něčím jiným než prací?

Ano. A navíc všechny ty zdánlivě nesouvisející věci dávají mé práci obsah. Zároveň mívám pocit, že vlastně nepracuji nikdy (právě proto, že to, co děláme, se mylně považuje za volnou činnost), ačkoli ve skutečnosti pracuji neustále.

Máte někdy nutkavou potřebu utéct od zaběhlé pracovní etiky, schémat, vizuality, formy, způsobu komunikace, tedy obecně od toho, co je vám vlastní?

Někdy se mi chce utéct od sebe samé. Unavuje mě komunikovat o tom, co mám v hlavě. Snažím se vytvářet si nová pravidla. Vymýšlím nějakou hru, schéma, ale potom si uvědomím, že je to pořád stejné, snad jenom malinko odlišné... Co nechci, je slevovat z etických principů své práce, na tom se snažím trvat.

V okamžiku, kdy máme všechny indicie, že se planeta Země zhroutí, cítíte konflikt spojený s rozhodnutími, která se prolínají s vaší tvorbou či

realizací uměleckých děl a otázkami životního prostředí?

Snažím se, aby moje produkce reflektovala environmentální otázky. Není to snadné, ale je to moje volba a postupný proces. Určitě mě to vede k přehodnocování mnoha současných modelů, jako je výstavní činnost, veletrhy umění, transporty, uskladnění apod.

Wellbeing je, zdá se, tak samozřejmý, že uniká kontrole a původně užitečný nástroj se spíše mění v očekávání – od nás samých i od druhých. Blahobyt nahradil morálku. Místo abychom se snažili zlepšit svět, snažíme se zlepšit sami sebe. Jaké předpovídáte budoucí možné aktivity v oblasti wellbeingu?

Kamarád mi vyprávěl sen, v němž se probudil do světa, kde se musí platit za to, aby člověk mohl spát. Ze všech se stali zadlužení lidé trpící nespavostí, úzkostní, vystresovaní a pracující dvakrát tolik, aby si mohli dovolit zaplatit za spánek, a tudíž být výkonnější. Korporace Sleeping Beauty nabízí smyslovou deprivaci – spací nádrže, v nichž se tělo za pět minut zregeneruje a přesvědčí mozek, že prospal celé hodiny.

Praxe Agaty Ingarden (* 1994) je založena na zkoumání posthumánních mytických příběhů. Pracuje s mnoha médii – rozsáhlé vícesložkové instalace kombinující průmyslové materiály s přírodními zdroji a produkty jako dřevo, cukr, lastury, ústřic, včelí vosk či motýli konzervovaní v soli často doplňuje a posiluje narativními prostředky a zvukem či videem. Tvorbu Agaty Ingarden lze interpretovat jako komentář k nejednoznačným vztahům mezi přírodou a technologií v epoše antropocénu, nebo dokonce jako vizi postapokalyptického světa zbaveného lidského života. Původem polská umělkyně absolvovala Akademii výtvarných umění v Paříži a studovala na Cooper Union School of Art v New Yorku.

